

UN ANY DESPRÉS DEL TRASPÀS D'EN MIQUEL SIGUAN

Ignasi Vila Universitat de Girona, Departament de Psicologia

El vuit de maig de 2010 als 92 anys va morir Miquel Siguan. Probablement, passarà a la història com la persona que des dels anys 70 del segle passat va defensar la diversitat lingüística a l'Estat Espanyol. No obstant, hi ha altres aspectes menys coneguts de la seva trajectòria humana i intel·lectual que vull ressaltar en aquest article.

ELS INICIS

El Dr. Siguan va fer el batxillerat a Barcelona a l'Institut Balmes. Posteriorment, el 1934, va iniciar els estudis de Filosofia i Lletres a la Universitat Autònoma de Barcelona que tenia a Bosch Gimpera com a Rector i President del Patronat^[1]. D'aquells temps explicava una anècdota que li va marcar de manera important. Recordava que quan encara era estudiant de batxillerat es va convocar una vaga –no recordava el motiu– i que quan va arribar a classe hi havia un important nombre d'estudiants que no deixaven entrar a ningú. Enmig de la multitud va sorgir un estudiant que de manera decidida va encaminar els seus passos cap a l'aula. Poc a poc es va anar obrint un passadís estret pel qual caminava rebent tot tipus d'insults, amenaces i empentes fins que va aconseguir entrar a l'aula. Era Heribert Barrera. Posteriorment, durant la Guerra Civil, ja amics i membres de la direcció de la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya (FNEC), ambdós es van oposar a la seva annexió per part de la Federación Universitaria de Estudiantes (FUE). El Dr. Siguan utilitzava aquesta anècdota per distanciar-se tant del pensament únic com dels comportaments políticament "correctes". I, de fet, al llarg de tota la seva vida en va donar testimoni.

Va participar a la guerra civil com a soldat en una companyia anarquista a les muntanyes de Terol de la qual cosa va deixar constància al seu llibre *La guerra als vint anys*. Va acabar els seus estudis el 1941 i, el 1943, va anar a Santander a ocupar una càtedra d'institut. No cal dir que eren temps difícils, més encara per una persona que havia defensat la República contra l'aixecament de Franco i els seus adlèters polítics i militars. Per això, la seva mirada estava col·locada més enllà de les nostres fronteres i el 1950, després de dos anys a l'Hospitalet com a director d'un centre de formació professional, es va desplaçar a Londres on va cursar estudis de psicologia industrial a l'Institut of Applied Psychology i a la London School of Economics. A la seva tornada es va incorporar com a becari, el 1951, al Departamento de Psicología Experimental del Centro Superior de Investigaciones Científicas (CSIC) que dirigia el Dr. Germain on va treballar amb Mariano Yela, Francisco Secadas i José Luis Pinillos.

D'aquells anys daten els seus primers treballs centrats en les conseqüències psicològiques individuals i col·lectives de la societat

industrial. *Del campo al suburbio* va ser la seva obra central que va merèixer, el 1959, el Premi Nacional de Literatura. El llibre era el resultat d'un estudi etnogràfic –llavors s'anomenava estudi de camp– realitzat amb cent famílies residents a Madrid de diferents pobles d'Espanya que havien emigrat en busca de treball. En la mateixa línia va estudiar el fenomen de les concentracions parcel·laries a Castella (*El medio rural castellano*) i Andalusia (*El medio rural en Andalucía Oriental*). Entre els etnògrafs hi havia estudiants com, per exemple, Paco Fernández Buey, que estaven interessats en les característiques de la classe obrera que s'anava configurant sota el franquisme.

La lectura d'aquests treballs mostra com a mínim tres facetes del Dr. Siguan que van ser presents al llarg de tota la seva vida intel·lectual. Primer, la lucidesa i el rigor en el tractament a l'Espanya franquista del pas de centenars i centenars de milers de persones del camp a la ciutat on van anar a augmentar les files de la classe obrera. Els textos analitzaven curosament la relació entre adaptació social i treball remunerat, així com les expectatives i creences d'aquestes famílies al voltant de l'educació i la promoció social dels seus fills i les seves filles. Igualment, ja en aquells anys, va estudiar el paper de la dona en els processos d'adaptació social de les famílies i el valor comunitari de les xarxes socials que s'establien en els nous barris creats a les afores de les grans ciutats. No cal dir que moltes de les idees presents en la seva "psicologia social i del treball" encara són actuals per comprendre els reptes de la igualtat i la cohesió social.

Segon, en aquests llibres el Dr. Siguan mostrava ja un esperit intel·lectual independent que com bé va explicar Antonio Caparrós el va acompanyar tota la vida. Per exemple, al seu llibre sobre Andalusia criticava durament una idea molt present durant el franquisme: la creença de que la reforma agrària solucionaria una gran part dels seus problemes. En concret, la criticava d'utòpica i, junt amb la defensa d'una reforma agrària que limités la desigual propietat i explotació de la terra, considerava que continuaria existint una emigració endèmica que únicament es podia solucionar si es canviaven les condicions del territori en el sentit de la seva plena incorporació al desenvolupament industrial. Posteriorment, quan el govern li va encarregar un estudi sobre la implementació del *Plan Badajoz* en lloc de cantar les seves excel·lències va evidenciar les seves limitacions i les raons del seu fracàs. Evidentment, l'informe no va agradar gens i no es va publicar mai.

I, en tercer lloc, ja en aquella època evidenciava el seu compromís amb un coneixement útil per a construir un món més just. Prèvi-

ament, havia intentat fer de psicòleg clínic i, fins i tot, va publicar un llibre sobre l'ús del TAT (*Las pruebas proyectivas y el conocimiento de la personalidad individual*), però ho va deixar estar perquè patia massa. S'implicava afectivament amb els pacients i finalment acabava patint perquè era incapaç de posar distància amb les seves històries. Per això, va considerar que era més útil fer de psicòleg industrial i social. Aquest canvi no va suposar cap modificació sobre la seva creença d'entendre la psicologia com una eina al servei de la millora de la qualitat de vida les persones. Així, les dures crítiques que formulava en aquests primers llibres a l'aglomeració de persones en els suburbis de les grans ciutats en condicions de vida insalubres, sense suport educatiu i social, així com les seves propostes per limitar l'emigració mitjançant el desenvolupament industrial en llocs diferents als tradicionals no van rebre cap suport des de l'administració, però manifestaven clarament el compromís social del Dr. Siguan des dels seus inicis.

LA INSTITUCIONALITZACIÓ DE LA PSICOLOGIA A CATALUNYA

El 1962, va guanyar la càtedra de psicologia de la Universitat de Barcelona a on es va traslladar amb tota la família. La psicologia era únicament una assignatura al Departament de Filosofia i, amb encert, el Dr. Siguan va crear una escola universitària de psicologia que va ser l'embrió dels futurs estudis de psicologia a la Universitat de Barcelona. A la vegada va pensar que els estudis de filosofia no eren el lloc ideal per explicar "psicologia industrial" i, per això, amb una clarivident intuïció es va apropar al pensament de Piaget i especialment a la psicologia del desenvolupament. Aquesta opció no era estranya als seus interessos intel·lectuals. Quan estudiava filosofia i lletres va llegir a Piaget i sobretot a Charlotte Bühler la qual el va introduir en aspectes psicològics relacionats amb la construcció del subjecte. Certament, ni Piaget, ni Bühler, eren, el 1930, constructivistes en sentit estricte, però ambdós estaven interessats en l'estudi de la infància entès com el camí que podia explicar el subjecte humà. A més, Miquel Siguan va tenir com a professor a Joaquim Xirau que professava una psicologia fenomenològica i que li va "presentar" l'obra de Max Scheler. Aquest autor emfatitzava la vida emocional com un "a priori" en el sentit kantian amb el mateix valor que la racionalitat. En concret, afirmava que sense afectivitat –amor– no era possible el coneixement racional –es coneixia allò que s'amava. El Dr. Siguan sempre explicava que la seva atracció per Scheler –de fet, la seva tesi doctoral va ser tributària de moltes de les seves idees– es trobava en la consideració de que al començament de la construcció del subjecte estava la relació amb l'altre, la qual era bàsicament emocional.

En aquells anys, la psicologia genètica de Jean Piaget començava a ser un important pol d'atracció intel·lectual i si bé, com veurem més endavant, no es sentia massa còmode amb les seves propostes, va creure que el futur de la psicologia a Catalunya passava per estrènyer lligams entre les universitats de Barcelona i Ginebra. El Dr. Siguan era conscient que la universitat franquista tenia límits importants i que calia animar als millors estudiants a buscar la formació psicològica més enllà de les fronteres espanyoles i, per això, va promoure el Doctorat Honoris Causa de Jean Piaget el 1971. A la vegada es va posar en contacte amb la Universitat René Descartes-Sorbonne a París, especialment amb Pierre Oléron, i va aconseguir que els i les estudiants brillants lligats a un incipient Departament

de Psicologia completessin la seva formació a Ginebra o París.

Durant aquells anys, la psicologia de parla francesa va exercir una important influència en els orígens de la psicologia a Catalunya, especialment en la psicologia que tenia una important vocació per a la intervenció en l'educació formal. I de la mà d'aquesta "psicologia", el Dr. Siguan va combinar el seu interès per promoure una "psicologia escolar" útil per a la millora dels processos d'ensenyament i aprenentatge i la direcció de l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona, la qual cosa li va permetre poder incidir directament en qüestions educatives escolars de gran rellevància pel futur de l'educació a Catalunya.

La psicologia de parla francesa va reconèixer el seu esforç i va organitzar a Barcelona al 1975 la reunió de la seva Societat de Psicologia Científica a més de fer-lo president. Per diferents raons la reunió no es va poder fer, però aquest fet encara el va apropar més a autors com Henri Wallon al qual reconeixia més a prop de les seves idees psicològiques que de les de Jean Piaget. En concret, es sentia més còmode amb el seu pensament que com Max Scheler afirmava que els inicis de la vida psicològica eren fonamentalment emocionals i estaven en relació amb els altres. El Dr. Siguan mai es va adscriure a un pensament únic i, per tant, en les polèmiques d'aquells anys Piaget versus Wallon o Piaget versus Vigotski era capaç de reconèixer les aportacions originals de cadascú sense necessitat d'alinejar-se amb un o altre costat, però no hi ha cap dubte que la seva formació intel·lectual i la seva tradició l'apropava més a les idees de Wallon i Vigotski que va plasmar en la seva concepció sobre els orígens de l'adquisició del llenguatge. El seu text *Del gest a la paraula*, llegit a la reunió que s'havia de celebrar a Barcelona, en el que assumia una concepció instrumental del llenguatge lligada a la regulació dels intercanvis socials entre les criatures i els seus cuidadors, és un bon exemple.

LES REFLEXIONS SOBRE L'EDUCACIÓ BILINGÜE

Va ser durant aquells anys que va començar a interessar-se per qüestions referides a l'educació bilingüe. Pel que fa al bilingüisme, va dissenyar una recerca des de l'ICE de la Universitat de Barcelona en la que va participar, entre altres, Marta Mata com assessora. El seu objectiu era mostrar que els infants de parla catalana escolaritzats en català no veien minvat el seu coneixement de castellà. Ara, sembla estrany fer aquestes consideracions, però en aquells moments eren de gran pertinència. La reforma educativa de 1972 impulsada pel ministre Villar Palasí va introduir la noció de llengües vernacles i regionals per a designar el català, el gallec i el basc. En el discurs de la nova llei s'afirmava que era molt important l'escolarització en castellà dels infants que tenien aquestes llengües com a pròpies ja que, atès que feien vida en la seva llengua, l'escola des d'una perspectiva igualitària havia de garantir el coneixement de castellà. El Dr. Siguan no estava d'acord amb aquest discurs i, per això, els primers treballs que va fer sobre l'educació bilingüe tenien com a objectiu mostrar que l'escolarització en la llengua pròpia no afectava negativament al desenvolupament de la llengua socialment majoritària.

Miquel Siguan havia conegut de prop els moviments de renovació educativa al voltant de l'escola nova i no podia oblidar el magisteri

de persones com Alexandre Galí o les propostes de la Institución Libre de Enseñanza que de la mà de Joaquim Xirau s'ensenyaven al vell edifici de la Universitat de Barcelona i que van prendre forma a l'Institut-Escola del Parc de la Ciutadella. La seva gran preocupació era l'escolarització en català dels infants catalanoparlants sobre la base de que la millor manera d'ensenyar a un infant era mitjançant la seva llengua familiar. I, el Dr. Siguan, deutor d'aquestes creences, havia comprovat en els seus assessoraments a països de Centreamèrica encarregats per la UNESCO, que l'escolarització de les minories indígenes en la seva llengua facilitava el seu aprenentatge de la lectura i l'escriptura. Per això, inicialment, proposava el desenvolupament de programes bilingües de manteniment de la llengua familiar amb la introducció progressiva de la segona llengua. De fet, les seves idees eren àmpliament compartides i, per exemple, l'Associació de Mestres Rosa Sensat defensava idees semblants.

Aquest estudi va ser el començament d'un seminari sobre educació bilingüe, conegut com el Seminari de Sitges, que es va estendre fins a l'any 2000 i que ben segur va tenir una gran incidència en les diferents polítiques lingüístiques i educatives que els diferents governs autònoms, especialment els de Catalunya i el País Basc, van iniciar i mantenir durant els anys 80 i 90 del segle passat. Però, en el tardofranquisme parlar de bilingüisme no era ben vist pels sectors antifranquistes d'ideologia nacionalista. El Dr. Siguan, un home liberal i d'esquerres, sempre va estar allunyat de les idees que proposaven que el català havia de ser la llengua d'escolarització perquè era la llengua pròpia de Catalunya. Considerava que, junt amb la defensa de la presència del català a l'educació escolar, s'havia de precisar amb cura com s'organitzava l'escola per a garantir que independentment de la llengua familiar de l'alumnat tothom conegués bé el català i el castellà al finalitzar l'educació obligatòria. Sempre va estar en contra de jutjar positivament el bilingüisme individual i negativament el bilingüisme social. De fet, no creia en aquesta distinció i afirmava que eren les persones les que parlaven i no els territoris. I, per tant, del que es tractava des de la perspectiva dels drets lingüístics dels catalanoparlants era de realitzar una política lingüística i educativa que fes possible que els castellanoparlants aprenguessin el català i simultàniament desenvolupessin plenament la seva llengua.

Aquestes idees van suscitar fortes polèmiques i tensions en les primeres reunions del Seminari de Sitges[2], especialment amb una part de les persones del País Basc que havien impulsat les ikastoles. En aquells anys, la situació del català i del basc tenia aspectes comuns, però hi havia diferències notables. Al País Basc, la creació de les ikastoles havia estat clarament relacionada amb la recuperació de l'euskera independentment de la llengua familiar de l'alumnat. És a dir, escolaritzaven en basc tant a alumnat euskaldun com erdaldun i, certament, d'això no en feien cap problema. Era, sense més, una immersió voluntària de les famílies que no reposava en criteris educatius contrastats sinó que responia fonamentalment a la voluntat política de defensa de l'euskera. El 1979, el seminari es va realitzar a Zarautz just després de la publicació al País Basc del Decret de Bilingüisme (22 d'abril de 1979). Prèviament, a Catalunya, el 23 de juny de 1978, s'havia publicat el Decret del Català. Ambdós decrets acabaven amb la termino-

logia franquista de "llengües regionals" i legalitzaven l'educació escolar en català i en euskera, així com l'obligatorietat de la seva presència com assignatura quan l'ensenyament es feia en castellà. Les comunicacions reflectien optimisme i, si bé s'assenyalaven els límits dels decrets, hi havia una clara consciència de que havia acabat una època i s'iniciava una de nova.

El seminari es va reprendre al 1982, ja a Sitges, i allà es va donar a conèixer l'estudi *Quatre anys de català* elaborat des del SEDEC el qual mostrava que el coneixement de castellà de l'alumnat no patia d'acord amb la seva llengua inicial o la major o menor presència del català al currículum escolar. En sentit contrari, el coneixement de català depenia de variables com la llengua familiar de l'alumnat, la seva presència a l'entorn social o al currículum escolar. Aquest treball, ratificat posteriorment pels estudis EIFE realitzats des del Govern Basc, emfatitzava la idea de que l'aprenentatge del català o de l'euskera com a segones llengües depenia fonamentalment de la seva presència al currículum escolar.

A la vegada, el Dr. Siguan era conscient que la defensa a Catalunya de l'escolarització en la llengua pròpia dels infants conduïa a importants problemes educatius relacionats amb la segregació de l'alumnat. Així, moltes de les preocupacions que avui dia tenim al voltant de l'escola inclusiva estaven ja presents en el seu pensament. Podríem dir que vivia entre dues aigües. Per això, el coneixement dels treballs al Quebec i, especialment, la seva relació amb la filosofia liberal al voltant de la necessària reconciliació entre drets lingüístics individuals i drets col·lectius que des de la Universitat McGill de Montreal proclamaven pensadors com Charles Taylor i Wallace Lambert o William Mackey des de la Universitat de Laval va fer que deixés la bandera del principi escolar de la llengua familiar de l'alumnat i que acceptés les primeres experiències a Catalunya, animades fonamentalment des de la pràctica educativa, que posteriorment hem conegut com la immersió lingüística.

Quan més endavant era evident que el desenvolupament en de-

terminades condicions de programes bilingües de canvi de llengua de la llar a l'escola no afectava negativament ni al coneixement lingüístic, ni al desenvolupament cognitiu, ni al rendiment acadèmic de l'alumnat, va reflexionar sobre dos qüestions, avui dia de gran actualitat. Una sobre les condicions educatives per l'èxit d'aquests programes i, dos, sobre l'argumentari de la seva justificació. Pel que fa al primer aspecte va ressaltar dues idees que el van perseguir durant molt de temps. Una, la gran importància de les actituds lingüístiques pel manteniment dels programes

d'immersió i, dos, la importància del tractament educatiu de la llengua familiar de l'alumnat. De fet, des del seu punt de vista, els dos aspectes formaven una unitat. Difícilment les famílies castellanoparlants podien mantenir actituds positives vers els programes d'immersió, si simultàniament no tenien una percepció col·lectiva que també garantien el desenvolupament del castellà i, a la vegada, aquests programes únicament podien aconseguir els seus objectius lingüístics i acadèmics si l'alumnat castellanoparlant trobava sentit a les coses que allà es feien, entre altres ensenyar i aprendre mitjançant una llengua diferent a la que l'alumnat tenia com a pròpia. Per això, el Dr. Siguan considerava que la millor manera d'aconseguir-lo era mitjançant el manteniment d'actituds positives per part de l'alumnat vers al programa a partir, entre altres coses, del reconeixement educatiu d'allò que li era propi, en aquest cas la seva llengua.

Per això, als últims vint anys de la seva vida va dedicar tant de temps, especialment amb l'anàlisi de les dades del Centro de Investigaciones Sociológicas (CIS) sobre les actituds lingüístiques a l'Estat Espanyol, a entendre i explicar perquè el que és possible en determinats territoris no ho és en altres. O, en altres paraules,

no creia en solucions màgiques elaborades des dels despatxos universitaris sobre la recuperació i el manteniment de les llengües minoritàries al marge de la realitat social i de les actituds lingüístiques tant dels parlants d'aquestes llengües com dels parlants de les llengües majoritàries.

I, pel que fa a l'argumentari de la immersió lingüística, reconeixia

que les actituds lingüístiques es modifiquen des de la política i que, certament, a Catalunya, les idees nacionalistes havien significat un impuls important per la creació i manteniment d'actituds positives vers el català. Però, certament, no es cansava de repetir que la justificació de la immersió lingüística per raons identitàries, aquelles que relacionen estretament llengua i identitat, podien conduir tant al seu fracàs com a la creació de tensions i enfrontaments lingüístics no desitjats per ningú.

Ja he assenyalat que el Dr. Siguan era una persona profundament lliberal. Sempre havia estat allunyat d'altres pensaments polítics com el marxisme o el nacionalisme. Però, entenent, especialment a partir de la seva aproximació al liberalisme de Charles Taylor, Will Kymlicka o Amy Gutmann, que els Estats de Dret s'havien creat com a Estats-Nació sobre la idea i la defensa d'una història i una llengua comunes i, a vegades, també una religió comuna. No obstant, més enllà del desig dels estats de conformar identitats homogènies, el seu fracàs era evident, fins i tot a la França del costat, campiona d'aquest pensament. Des del seu punt de vista, calia pensar com es construïen estats de dret on les persones gaudeixin de drets individuals des d'adscripcions identitàries, lingüístiques, ètniques, etc. molt diferents. La qüestió era pensar com es construïa un estat de dret multinacional i multicultural on des del reconeixement de drets individuals i col·lectius les persones visquésim feliçment juntes des d'una certa diferència. I, aquesta reflexió valia tant pels actuals estats com per a les nacions sense estat. Per això, defensar exclusivament la necessitat de la immersió lingüística per raons identitàries reproduïa les mateixes errades que els que, des de l'altre costat, defensaven que la llengua comuna de la ciutadania espanyola era el castellà. I els que no es senten legítimament ciutadans espanyols? Quina és la seva llengua comuna? O, hem de defensar que les persones que viuen a Catalunya que no se senten legítimament únicament catalanes han d'aprendre català perquè és la nostra llengua comuna? Recordo quan es feia aquestes preguntes que sempre acabava amb la mateixa conclusió: la reivindicació política de la llengua comuna condueix a un carreró sense sortida. Des del seu punt de vista, responia a les restes del pensament romàntic que certament havien estat darrera de la creació dels estats moderns, però que, a la vegada, havien estat font d'opressió, genocidis i sobretot d'un profund malestar, el mal de llengües, de les persones que no s'identifiquen amb els seus pressupòsits identitàris. La seva proposta, inconclusa, consistia en tornar al valor instrumental del llenguatge, a la comunicació, i, per tant, des de la preservació i encoratjament de la diversitat lingüística, decidir col·lectivament quina (o quines) llengua, i per quines raons, es converteixen en llengua franca de les relacions socials. I, en relació amb aquest aspecte, les raons relacionades amb la preservació de la diversitat lingüística adquirien un gran pes en el seu pensament.

No cal dir que els canvis demogràfics experimentats a Catalunya recolzen el seu pensament. A l'any 2000 va escriure el següent text que va publicar al 2001. Amb la perspectiva del temps crec que exemplifica clarament el seu pensament.

"Más tarde o temprano, en España como en cualquier país europeo, habrá que repensar los objetivos de nuestros sistemas edu-

cativos y admitir que deben preparar a los alumnos para existir en una sociedad pluricultural, en la que el eje de la integración colectiva ya no será tanto la asimilación de la historia y la lengua nacional como el aprendizaje de la responsabilidad compartida en una sociedad solidaria.

Claro que esta nueva manera de orientar la educación sólo será posible si es la propia sociedad la que asume este ideal de convivencia entre todos los ciudadanos con independencia de su origen, de sus raíces culturales o de su lengua. Ello significa que la sociedad políticamente organizada, y por tanto el Estado, debe asegurar al mismo tiempo los derechos individuales y colectivos de los hablantes de las distintas lenguas. Pero en todo caso habrá que admitir que, por fuertes que sean las solidaridades que provoca el hablar una misma lengua y el sentimiento de identidad que de ellas resulta, una lengua no puede ser el fundamento político de la legitimidad o de la unidad de un Estado".

PER CONCLoure

Al començament d'aquest escrit he assenyalat la independència intel·lectual del Dr. Siguan. Un "rara avis" segons Antonio Caparrós que amb la intuïció dels canvis que experimentava la societat en la que va viure, mai es va deixar portar ni per les modes a l'ús, ni per acontentar les oïdes del poder. Aquesta característica li va negar uns quants honors, però el va fer molt més respectable entre les persones intel·lectualment honestes. Per això, va participar durant uns quants anys en els diàlegs entre cristians i marxistes organitzats per la Paulus Gesellschaft a Salzburg o va dirigir (1963-1975) la revista *Convivium* després dels traspàs del seu primer director, Jaume Bofill.

Aquells anys eren temps difícils pels universitaris. París, Berkeley, México, Berlín, etc. són noms de ciutats que recorden un moviment estudiantil global que, per exemple, a Barcelona, ocupava les càtedres i feia fora als seus titulars. Fins i tot els estudiants van ocupar el rectorat que va tenir com a resposta l'estat d'excepció a Catalunya. El mateix Dr. Siguan va dir que ser director d'una revista de filosofia i universitària en aquell ambient era una insensatesa. No obstant, se'n va sortir amb èxit ja que, atent a totes les novetats que es disputaven la primacia filosòfica, va convertir la revista en altaveu de les principals corrents intel·lectuals. Des de la lògica formal a l'antropologia cultural, sense oblidar la teologia de l'alliberament o l'estructuralisme. I, evidentment, les diverses manifestacions del pensament marxista van tenir un lloc molt important d'acord amb el *Zeitgeist* d'aquells anys.

El Dr. Siguan explicava el seu èxit com a resultat d'un compromís, ètic, polític i intel·lectual. A la seva nota autobiogràfica va escriure que la crisi universitària d'aquells anys que va tenir com a principal manifestació el *maig francès* del 1968 obligava a les persones universitàries a adoptar actituds ètiques que ell va intentar manifestar a través de l'orientació ideològica de la revista *Convivium* o de la seva participació en els diàlegs entre marxistes i cristians. Però, no tinc cap dubte que aquest compromís va estar sempre present al llarg de tota la seva vida. Miquel Siguan entenia la psicologia com una disciplina útil per a millorar la qualitat de vida de les persones i des d'aquesta concepció el seu pensament i la seva

trajectòria en va donar testimoni.

Abril, 2011

Notes:

[1] Durant el Bienni Negre (1934-36) el Patronat va ser suspès per Govern de Madrid.

[2] Els primers anys el seminari no es va reunir a Sitges sinó que va ser itinerant. L'ICE de la Universitat de Barcelona va arribar a un acord amb els ICEs de les Universitats del País Basc, País Valencià, Illes Balears i es celebrava de manera rotativa. Posteriorment, va ser organitzat únicament per l'ICE de la Universitat de Barcelona i la seva seu va ser el Palau Maricel de Sitges.

Correspondència amb l'autor: Ignasi Vila. Universitat de Girona. Departament de Psicologia. E-mail: ignasi.vila@udg.edu

